

شیخیه و بابیه در ایران

مهدی نورمحمدی

مؤسسه انتشارات نگاه

تهران، ۱۳۹۳

شیخیه و بایه در ایران / مهدی نور محمدی.

تهران: مؤسسه انتشارات نگاه، ۱۳۹۰.

۵۵۱ ص: مصور.

ISBN: 978-964-351-729-8

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه.

۱. اسلام - فرقه ها. ۲. شیخیه - ایران - تاریخ. ۳. شیخیه - عقاید.

۴. بایه - ایران - تاریخ. ۵. بایگیری - عقاید. الف. نور محمدی، مهدی، ۱۳۵۱ -

۱۳۹۰ ۹ ش ۹۹ / BP۲۳۶/ ۵ ۲۹۷/

شماره کتابشناسی ملی: ۲۶۳۷۱۵۶

شیخیه و بایه در ایران

مهدی نور محمدی

چاپ اول: ۱۳۹۳؛ لیتوگرافی و چاپ: طیف نگار؛ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۸-۷۲۹-۳۵۱-۹۶۴-۹۷۸

حق چاپ محفوظ است.

* * *

مؤسسه انتشارات نگاه

دفتر مرکزی: خ انقلاب، خ شهدای ژاندارمری، بین خ. فخر رازی و خ. دانشگاه، پلاک ۶۳ طبقه ۵

تلفن: ۱۲-۱۱-۶۶۹۰۷۵۷، ۸-۳۷۷-۶۶۴۸۰، ۶۶۴۶۶۹۴۰، تلفکس: ۶۶۹۱۷۵۷۰۷

www.entesharatnegah.com info@entesharatnegah.com

Email: negahpublisher@yahoo.com

فهرست مطالب

مقدمه	۱
سال شمار وقایع تاریخی	۵
فصل ۱- شیخ احمد احسائی	۱۱
زندگی نامه	۱۳
آثار	۱۹
فرزندان	۲۱
عقایدی که باعث تکفیر شد	۲۲
۱. معاد	۲۳
۲. غلو درباره پیامبر (ص) و معصومین	۲۳
۳. معراج	۲۳
۴. تأویل	۲۴
۵. تلفیق فلسفه و تشیع	۲۴
۶. ابداع اصطلاح شیعه کامل و ادعای نیابت خاصه	۲۸
۷. امام غایب (عج)	۲۹
۸. ادعای ارتباط با معصومین در رؤیا و مکاشفه	۳۰
شیخ احمد احسائی و زهد	۳۴
۱. ماجرای فروش بهشت	۳۵
۲. اقتدا نکردن به عالم دیگر در نماز	۳۶
۳. داستان روستای کمال آباد	۳۷
سیری در سیره شیخ احمد احسائی	۳۸
تکفیر	۳۸

۴۲	نظر شیخ درباره علت تکفیر خود.....
۴۴	نظر رؤسای شیخیه و هواداران آنها درباره علت تکفیر.....
۵۶	نتیجه تکفیر.....
۵۸	آیا تکفیر شیخ با اجازه‌های قبلی او منافات دارد؟.....
۶۰	سخن پایانی.....
۶۵	فصل ۲- شهید ثالث (ره).....
۶۷	پدران شهید ثالث.....
۶۷	شیخ محمدکاظم طالقانی.....
۶۷	شیخ محمدجعفر فرشت.....
۶۷	محمدتقی فرشته.....
۶۸	ملا محمد ملانکه.....
۶۸	شهید ثالث.....
۷۴	فقههای شهید.....
۷۵	مدفن و سنگ قبر شهید ثالث.....
۷۸	آثار شهید ثالث.....
۷۹	اسنادی درباره شهید ثالث.....
۷۹	نامه میرزا ابوالقاسم قمی به ملا محمدتقی برغانی.....
۸۰	اجازه روایت حدیث ملا محمدتقی برغانی از کاشف‌الغطاء.....
۸۱	پرسش مردم قزوین از شیخ جعفر کاشف‌الغطاء.....
۸۱	پاسخ شیخ جعفر کاشف‌الغطاء.....
۸۲	اجازه روایت حدیث ملا محمدتقی برغانی از سید محمد مجاهد.....
۸۳	نوشته میرزا محمد تنکابنی.....
۸۳	موعظه و عبادت شهید.....
۸۴	نظر شهید درباره اجتهاد.....
۸۴	حاضر جوابی و خوش‌بینی شهید.....
۸۵	شهید ثالث و میرزا آقاسی.....
۸۶	مباحثه شهید با ملا صفرعلی لاهیجی.....
۸۶	مطایبه شهید.....

نوشتۀ سید محمد بحر العلوم	۸۷
مصنفات شهید ثالث	۸۸
اولاد شهید ثالث	۸۸
مآثر شهید در قزوین	۹۱
ملا صالح برغانی	۹۲
مدرسه صالحیه	۹۳
آثار ملا صالح برغانی	۹۵
بازماندگان ملا صالح برغانی	۹۶
موقوفات ملا صالح برغانی	۹۷
ملا علی برغانی	۱۰۰
فصل ۳- سید کاظم رشتی	۱۰۵
زندگی نامه	۱۰۷
آثار	۱۰۸
دیدگاه سید کاظم درباره احساسی	۱۰۹
تکفیر مصلحتی و اجباری!	۱۱۰
جدال با فقها و توهین به آنان	۱۱۱
سیری در سیره سید کاظم رشتی	۱۱۴
۱. پاسخ دادن به همه پرسش‌ها	۱۱۴
۲. ترویج موهومات و خرافات	۱۱۷
۳. افزودن مطالبی برگرفته‌های شیخ	۱۲۱
سخن پایانی	۱۲۲
فصل ۴- شیخیه بعد از سید کاظم	۱۲۵
۱. کشفیه	۱۲۷
۲. گوهریه	۱۲۷
۳. شیخیه کرمان	۱۲۷
حاج محمدکریم خان	۱۲۷
۴. شیخیه باقریه همدان	۱۳۰
۵. شیخیه آذربایجان	۱۳۱

فرقة ثقة الاسلامی	۱۳۱
فرقة حجة الاسلامی	۱۳۱
فرقة عمید الاسلامی	۱۳۱
احقاقیه	۱۳۱
سخن پایانی	۱۳۲
فصل ۵- سید علی محمد باب	۱۳۵
زندگی نامه	۱۳۷
ادعای بابیت	۱۴۰
حروف حی	۱۴۲
اقدامات باب پس از ادعای بابیت	۱۴۴
مسافرت باب به مکه	۱۴۵
جنبش بابیان در کربلا	۱۴۶
رسولان باب در شیراز	۱۴۷
رسولان باب در یزد و کرمان	۱۴۷
مباحثه باب با علمای شیراز	۱۴۸
توبه نامه باب در شیراز	۱۵۱
باب در اصفهان	۱۵۳
مقصود منوچهر خان از حمایت باب	۱۵۴
مباحثه باب با علمای اصفهان	۱۵۶
نامه میرزا آقاسی به علمای اصفهان	۱۶۰
فرستادن باب به ماکو	۱۶۱
قتل ملا محمد تقی برغانی	۱۶۴
فرستادن نامه برای شاه	۱۶۴
ادعای قائمیت	۱۶۵
تجمع بابیان در بدشت	۱۶۶
فرستادن باب به چهریق	۱۶۶
باب در تبریز	۱۶۷
مناظره باب با علمای تبریز	۱۶۹

۱۸۰	تنبيه باب
۱۸۱	توبه نامه باب در تبريز
۱۸۲	پاسخ علما به توبه نامه باب
۱۸۲	گزارش وليعهد به شاه
۱۸۴	انتقاد به سؤالات علما
۱۸۶	انتخاب صبح ازل به جانشینی
۱۸۷	محاكمه مجدد باب در تبريز
۱۹۱	اعدام باب
۱۹۲	اعدام باب به روايت زعيم الدوله
۱۹۷	سرنوشت جسد و محل دفن باب
۲۰۱	دلایل توفيق ظاهري باب
۲۰۸	سخن پایانی
۲۰۹	فصل ۶- آثار و احکام باب
۲۱۱	آثار باب
۲۱۳	نمونه‌ای از نوشته‌های عربی باب
۲۱۷	نمونه‌ای از نوشته‌های فارسی باب
۲۱۸	نقاط ضعف آیات باب
۲۲۳	احکام شریعت باب
۲۳۳	سخن پایانی
۲۳۵	فصل ۷- شورش قلعه طبرسی
۲۳۷	ملا حسین بشرویه‌ای
۲۳۷	ایمان آوردن به باب
۲۳۹	آغاز فعالیت‌های تبلیغی ملا حسین
۲۴۱	ملا حسین در مشهد
۲۴۳	حرکت ملا حسین به طرف مازندران
۲۴۳	جنگ در بارفروش
۲۴۴	ورود بابیان به قلعه طبرسی
۲۴۵	جنایت بابیان در افرا

۲۴۶	جنگ دوم اصحاب قلعه
۲۴۹	جنگ سوم اصحاب قلعه
۲۵۰	کشته شدن ملا حسین
۲۵۱	رسیدن قوای کمکی از تهران
۲۵۳	سقوط قلعه و پایان کار بابیان
۲۵۴	ملا محمدعلی بارفروشی
۲۵۷	فصل ۸- فتنه دارابی
۲۵۹	سید یحیی دارابی
۲۶۴	فتنه دارابی به روایت اعضا دالسلطنه
۲۶۷	فصل ۹- شورش بابیان در زنجان
۲۶۹	ملا محمدعلی زنجان
۲۷۱	هیجان و انقلاب در زنجان
۲۷۲	آغاز جنگ و سنگرسازی بابیان
۲۷۳	روزشمار جنگ به روایت اعتضادالسلطنه
۲۷۹	کمک خواهی از بیگانگان
۲۷۹	پایان جنگ و سرانجام ملا محمدعلی
۲۸۳	فصل ۱۰- قتل عام بابیان
۲۸۵	قتل هفت بابی در تهران
۲۸۶	امیرکبیر قهرمان مبارزه با بابیت
۲۸۷	ترور نافرجام ناصرالدین شاه
۲۹۴	سلیمان خان تبریزی
۲۹۵	شیخ علی ترشیزی
۲۹۶	سید حسین یزدی
۲۹۷	فصل ۱۱- اقوة العین
۲۹۹	تاریخ تولد و نام
۳۰۰	تحصیلات
۳۰۱	ازدواج
۳۰۳	گرایش به شیخیه

سفر اول قره‌العين به كربلا	۳۰۵
آغاز مشاجرات خانوادگی	۳۰۵
ایمان آوردن به باب	۳۰۶
سفر دوم قره‌العين به كربلا	۳۰۸
اقدامات قره‌العين در كربلا	۳۱۰
۱. تشکیل مجلس درس و تبليغ باب	۳۱۰
۲. مجادله و مکاتبه با علما	۳۱۰
۳. شکستن حرمت ماه محرم	۳۱۱
۴. ادعای رجعت فاطمی	۳۱۱
۵. ردیه‌نویسی علیه منکرین باب	۳۱۲
شکایت علما به حاکم كربلا	۳۱۲
قره‌العين در کرمانشاه	۳۱۶
قره‌العين در همدان	۳۱۸
ورود قره‌العين به قزوین	۳۱۹
جنبش بابیان در قزوین	۳۲۲
شهادت ملا محمدتقی برغانی	۳۲۴
فرستادن متهمین به تهران	۳۲۶
قتل بابیان در قزوین	۳۲۸
تلاش برای لوٹ کردن جنایت	۳۳۰
نوشته مورخین مسلمان	۳۳۴
نقش قره‌العين در شهادت برغانی	۳۴۰
فرار قره‌العين	۳۴۲
ورود به تهران	۳۴۴
حرکت به سوی خراسان	۳۴۵
تجمع بابیان در بدشت	۳۴۶
سخنرانی قره‌العين	۳۴۸
رسوایی	۳۵۴
اعتراف ناخواسته	۳۵۶

۳۵۸	نقش قره‌العين در کسر حدود
۳۶۰	خروج بابیان از بدشت
۳۶۴	پراکنده شدن بابیان
۳۶۶	دستگیری قره‌العين
۳۶۷	در خانه کلاتر
۳۶۹	قتل قره‌العين
۳۷۰	نحوه قتل قره‌العين
۳۷۴	محل دفن قره‌العين
۳۷۷	قره‌العين، ازلی یا بایي؟
۳۷۸	قره‌العين و حجاب
۳۸۰	قره‌العين و باب
۳۸۱	بازماندگان قره‌العين
۳۸۴	برخی از بستگان قره‌العين
۳۸۴	۱- آمنه خانم
۳۸۴	۲- فاطمه خانم
۳۸۵	۳- ملا عبدالوهاب دارالشفایی
۳۸۷	۴- ربابه برغانی
۳۸۸	۵- سید محمد بحر العلوم
۳۹۰	چند اظهار نظر
۳۹۰	احمد کسروی
۳۹۲	سید محمد علی گلریز
۳۹۴	حاج میرزا حسن نیکو
۳۹۴	محبوبی اردکانی
۳۹۵	حسینعلی مؤید پردازی
۳۹۵	اشعار قره‌العين
۴۲۱	نقدی بر رساله قره‌العين
۴۲۴	بابیه قزوین
۴۳۵	فصل ۱۲- بابیان پس از باب

خروج بابیان از ایران.....	۴۳۷
تبعید بابیان به استانبول.....	۴۳۸
تبعید بابیان به ادرنه.....	۴۳۹
من ینظره الله.....	۴۳۹
تبعید بابیان به عکا و قبرس.....	۴۴۱
میرزا حسینعلی نوری.....	۴۴۲
میرزا یحیی نوری.....	۴۴۹
اسناد و عکس ها.....	۴۵۱
منابع.....	۵۰۷
فهرست اعلام.....	۵۱۵

رواج یابد. در این صورت است که می‌توان به برچسبیده شدن بساط جهل از جوامع اسلامی امیدوار بود و این رسالت خطیر، بر عهده عالمان و متفکران اسلامی است.

اما علاوه بر عامل جهل، یکی از مهم‌ترین عواملی که باعث ایجاد و رشد فرقه‌ها و مذاهب ساختگی گردیده، دست استعمار بوده است. استعمارگران از آن هنگام که به منظور غارت منابع طبیعی و خدادادی مسلمانان به کشورهای اسلامی نفوذ کردند، این نکته را به خوبی دریافتند که تا زمانی که دستورات و احکام اسلام و قرآن در میان مسلمانان نافذ است و تا هنگامی که یک فتوا به عنوان بزرگ‌ترین حکم مذهبی، توانایی برانگیختن مسلمین و به خطر انداختن منافعشان را دارد، قادر به دستیابی به مقاصد خود نخواهند بود. از همین روی بود که لرد گلاستون نخست وزیر وقت انگلیس در قرن ۱۹ میلادی، در یکی از جلسات پارلمان این کشور، قرآن را به دست گرفت و گفت: تا این کتاب در میان مسلمین است، کاری از انگلستان درباره آن‌ها بر نمی‌آید و ما نمی‌توانیم بر آن‌ها حکومت کنیم.

استعمارگران به منظور اجرای سیاست‌های خود، مبنی بر ایجاد تفرقه در بین مسلمانان، تأسیس فرقه‌ها و مذاهب جدید دروغین و حمایت از شیادان و دین‌سازان را در دستور کار خود قرار دادند. ایجاد فرقه متحجری و هابی در عربستان و تأسیس و یا حمایت از فرقه‌های شیخی، بابی و بهائی در ایران، هم زمان با انقلاب صنعتی و نیاز روزافزون اروپائیان به دستیابی به منابع طبیعی، نمونه‌ای از تلاش آنان برای تضعیف مسلمانان و سلطه بر جوامع اسلامی است.

اعتقاد به موعود عدالت‌گستر جهانی، یکی از باورهای اساسی کلیه ادیان الهی بوده است، به طوری که در کتاب‌های آسمانی زبور، اوستا، تورات، انجیل و قرآن به ظهور منجی آخر زمان بشارت داده شده است. متأسفانه این باور حیات‌بخش، همواره از دیرباز مورد طمع شیادان، بدکیشان و دشمنان اسلام بوده است و تا کنون تعداد زیادی از دغل‌بازان، با ادعای مهدی بودن و یا ارتباط با آن حضرت، موجب گمراهی و تباهی دین و ایمان عده بسیاری دیگر شده‌اند. محمد مهدی سنوسی، غلام احمد قادیانی، شیخ احمد احسائی، سید کاظم رشتی، سید علی محمد باب و میرزا حسینعلی نوری نمونه‌های بارز این گونه شیادان و فریبکاران هستند.

از جمله فرقه‌های ساختگی در این خصوص، دو فرقه شیخیه و بابیه است که هر یک به نوبه خود، آسیب‌های اساسی و جدی بر پیکره جامعه اسلامی وارد آوردند و موجب

قتل، غارت و گمراهی مسلمانان گردیدند. این فرقه‌های انحرافی که در نهایت منجر به ظهور فرقه بهائیت شدند، سهم بسیار مهمی در توسعه نیافتگی ایران در دو قرن اخیر داشته‌اند و حمایت‌های آشکار و پنهان دولت‌های استعماری روس و انگلیس در دوره قاجار و آمریکا و اسرائیل در عصر حاضر از سه فرقه یاد شده بر کسی پوشیده نیست.

از آن جا که تا کنون، درباره دو فرقه شیخیه و بابیه کتاب تحقیقی مبسوط و مستقلی نوشته نشده است و محققان حراً در ضمن نقد و رد بهائیت، اشاره وار به آن‌ها به عنوان زمینه ایجاد بهائیت پرداخته‌اند، اینجانب بر آن شدم تا کتاب مستقلی مشتمل بر نوآوری و تحلیل در این خصوص تألیف نمایم.

کتاب حاصل که حاصل چندین سال مطالعه و تحقیق است، دارای ویژگی‌های زیر می‌باشد:

۱- این کتاب، حاوی اطلاعات مختلف تاریخی است و سعی نگارنده بر این بوده است که از شرح کوچک‌ترین رویدادها نیز غفلت نکند. بنابراین سیر مطالب به گونه‌ای است که خواننده را به طور کامل در جریان وقایع قرار می‌دهد.

۲- علاوه بر شرح مبسوط رویدادها، به تحلیل پیرامون چگونگی وقایع و بررسی و ریشه‌یابی رفتار افراد نیز پرداخته شده است.

۳- استفاده از منابع منتشر نشده، همچون دست‌نوشته آیت‌الله سید محمد بحر العلوم قزوینی - خواهرزاده قره‌العین - و آیت‌الله حاج میرزا ابوتراب شهیدی - نواده شهید ثالث - و همچنین بهره‌گیری از منابع مهجور همچون تاریخ سمندر بر غنای کتاب افزوده است. بر خود لازم می‌دانم از دوستان فاضل، جناب آقای احسان شکراللهی طالقانی و جناب آقای سید محمدحسین مرعشی - نواده آیت‌الله بحر العلوم - برای در اختیار گذاردن دست‌نوشته‌های آن مرحوم سپاسگزاری نمایم.

۴- برخی از مطالب کتاب برای اولین بار است که به چاپ می‌رسد. برای مثال، علل و نحوه تکفیر شیخ احمد احسایی و همچنین مندرجات فصل یازدهم، از جمله مطالبی است که کمتر در کتب دیگر به این گسترده‌گی و تفصیل به آن پرداخته شده است.

۵- مؤلف اگر چه در مسلمانی و تشیع متعصب است، اما شیوه او در تألیف، دوری از تعصب و غرض ورزی بی‌جا و تبعیت از موازین تحقیق و استدلال بوده است. زیرا اگر پای تعصب بی‌جا در میان باشد، حقایق در پرده می‌ماند و سخن تأثیری نخواهد داشت.

۶- بهره‌گیری از منابع گوناگون (موافق و مخالف) یکی از محاسن این کتاب است و

نگارنده سعی نمود تا حد امکان، هیچ منبعی را نادیده نگذارد که بر همین اساس، تمامی منابع موجود را بررسی نمود. یکی از مهم‌ترین مشکلات فرا روی نگارنده در انجام این تحقیق، کمیابی و دشواریابی برخی از منابع مورد نیاز بود که هر یک با سختی‌های فراوانی به دست آمد. بدیهی است که شرح چگونگی دستیابی نگارنده به این منابع باعث ملال خواننده و طولانی شدن کلام خواهد شد. کوتاه سخن این که در این راه بسیاری از دوستان محقق، یاری رسان نگارنده بوده‌اند که از آن بزرگواران تشکر و برایشان دعای خیر می‌نمایم.

با این ترتیب باید گفت کتاب حاضر، جامع‌ترین کتابی است که تا کنون در این باره تألیف شده است. امید است که چاپ این اثر، باعث آگاهی هموطنان از برهه‌ای از تاریخ پُر تلاطم کشور و آشنایی با یکی از زیان‌بارترین مسلک‌های دروغین و ساختگی - یعنی بهائیت - گردد. مسلماً آن که جوینده شناخت یبھائیت است، ابتدا باید مبانی فرقه‌های شیخیه و بابیه و چگونگی به وجود آمدن آن‌ها را بداند که در این صورت، بی‌پایگی این فرقه بیش از پیش بر او آشکار خواهد گردید. چون موضوع اصلی کتاب، بحث درباره فرقه شیخیه و بابیه است، به ایجاد فرقه بهائیت به طور گذرا و اشاره‌وار پرداخته شده و به خواست خدا در آینده در کتاب جداگانه‌ای در این باره به تفصیل، سخن گفته خواهد شد. در خاتمه خداوند مهربان را شکرگزارم که به بنده خود توفیق تألیف این اثر را عطا فرمود.

مهدی نورمحمدی

قزوین - صندوق پستی ۱۷۹۳ - ۳۴۱۸۵

mehdi.nour.m@gmail.com